

علم أصول الفقه

٦٥

١١-١٢-٩٣ ظهور

دراسات الأستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

يَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

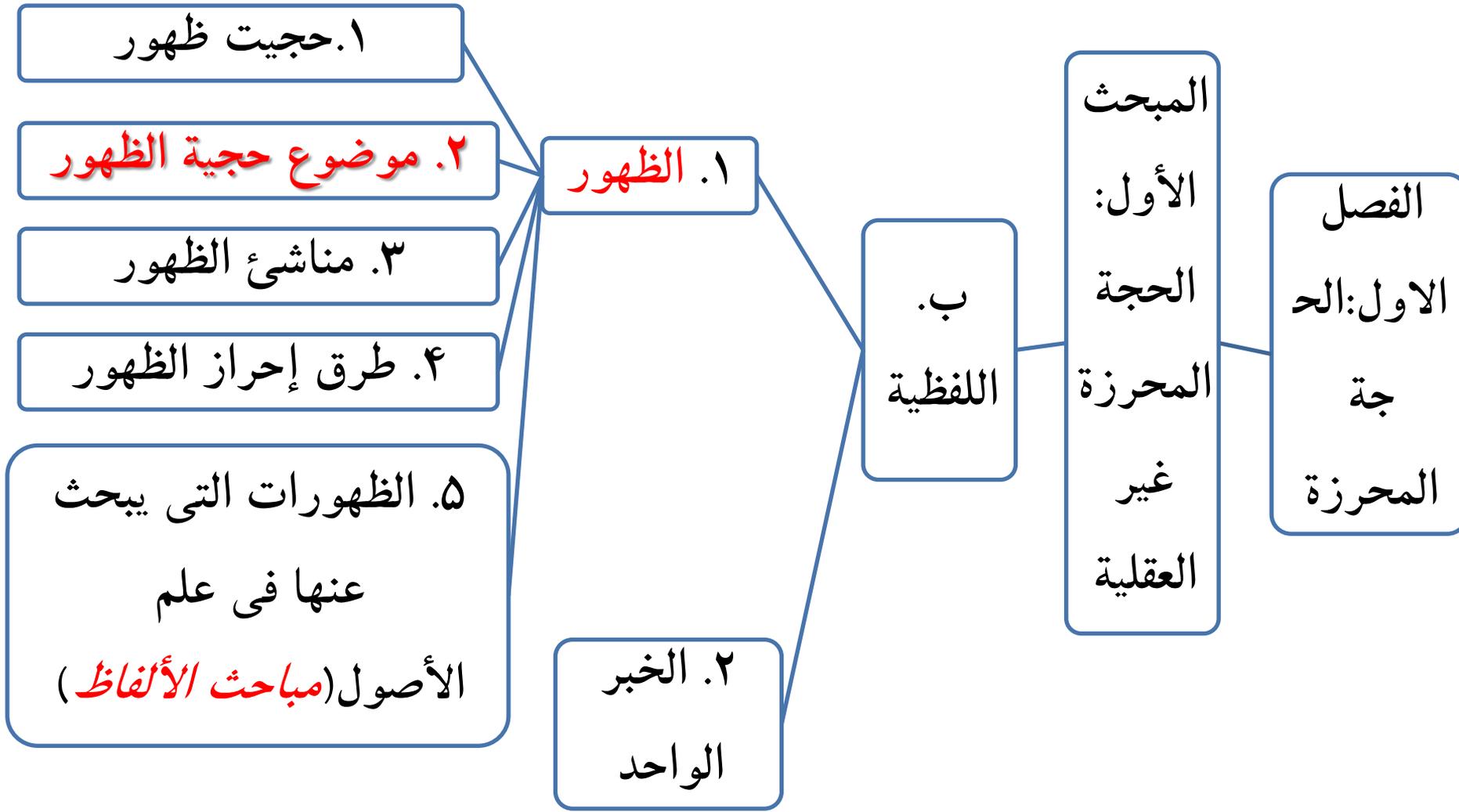
- إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا (٤٨)
-

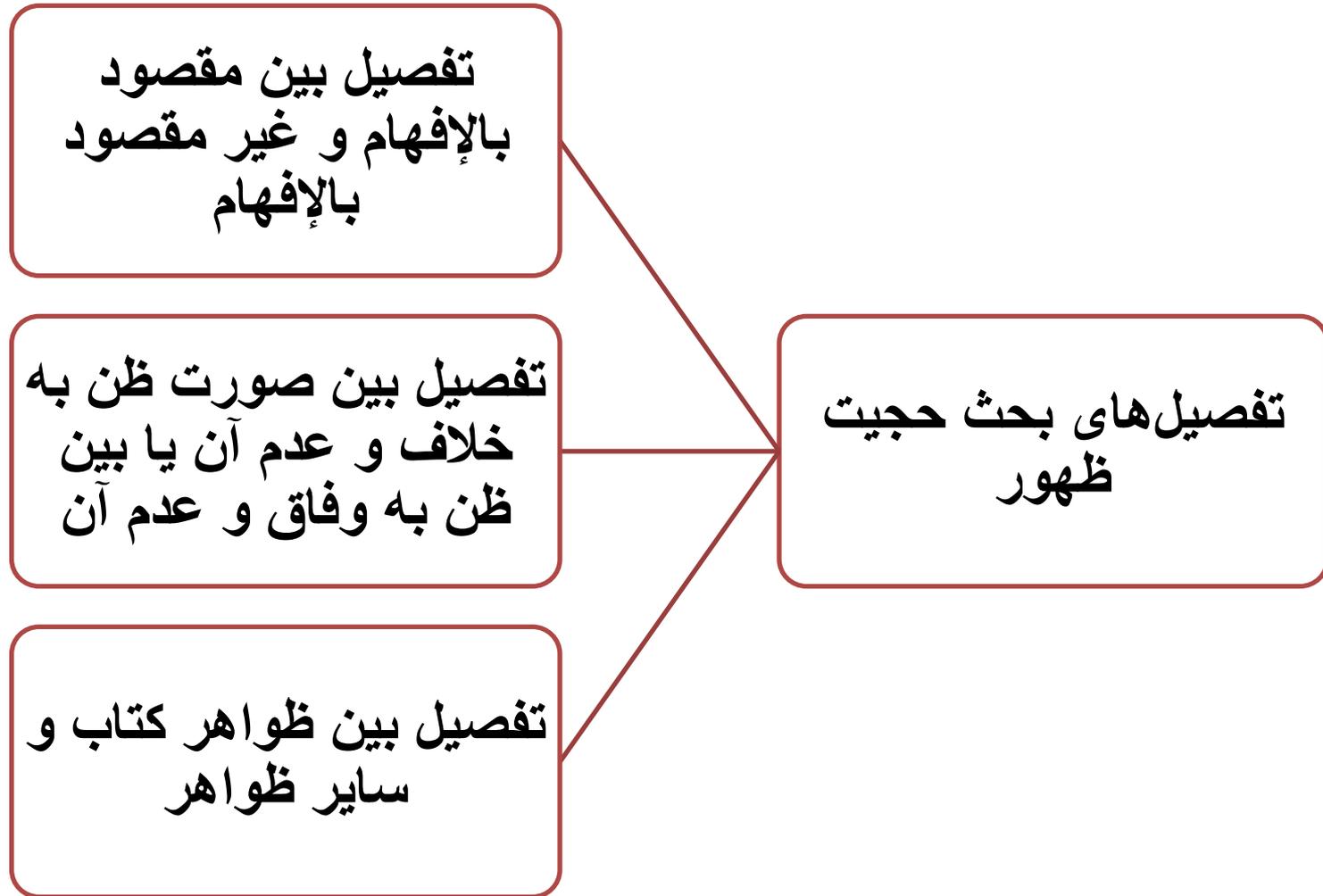
يَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

- إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا (١١٦)
-
-

فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ

• قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (٣١)

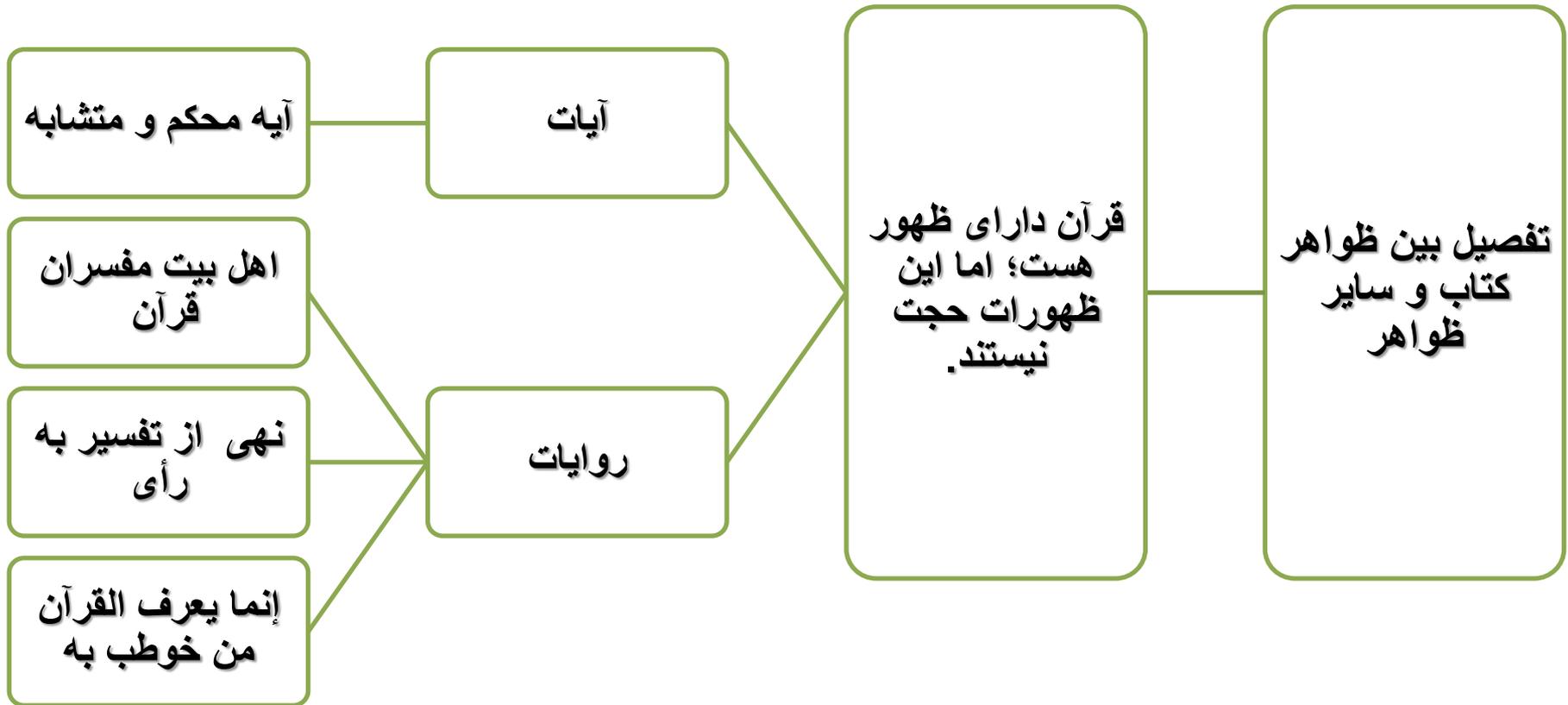
۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

قرآن ظهور دارد؛ لیکن این
ظواہر برای غیر اہل بیت
علیہم السلام حجت
نیست (تخصیص)

احتمال دیگر اینکه اصلاً
ظواہر قرآن ظاہر
نیستند (تخصیص)

تفصیل بین ظواہر کتاب و
سایر ظواہر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

روایات ارجاع به قرآن (حدیث ثقلین)

روایات استثناء شرط مخالف با قرآن

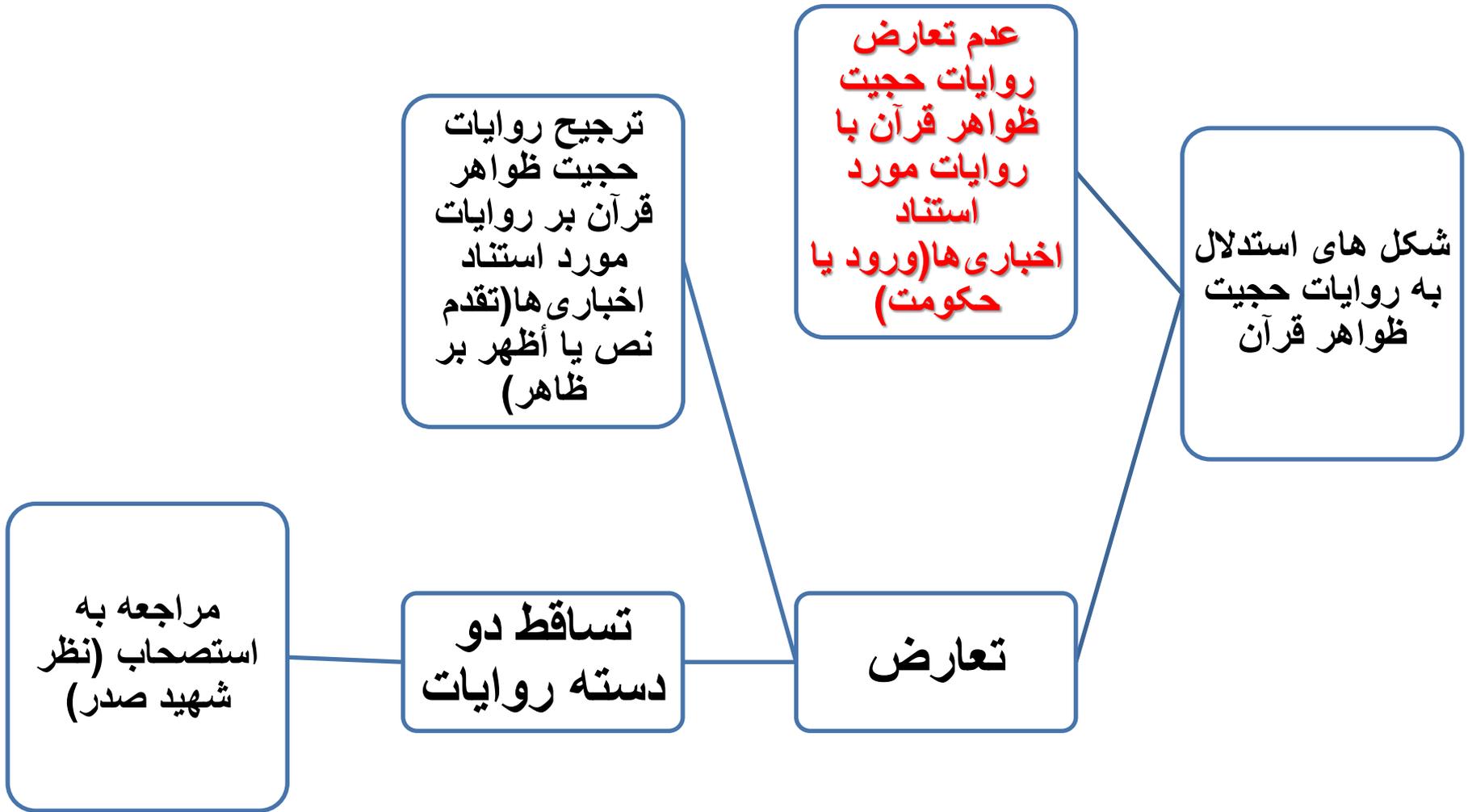
روایات عرضه احادیث اهل بیت ع بر قرآن

روایات ائمه ع در بیان يك حکم شرعی با استناد به ظواهر قرآنی

روایات ترجیح متعارضین به موافقت قرآن

روایات دال بر
حجیت ظواهر قرآن

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

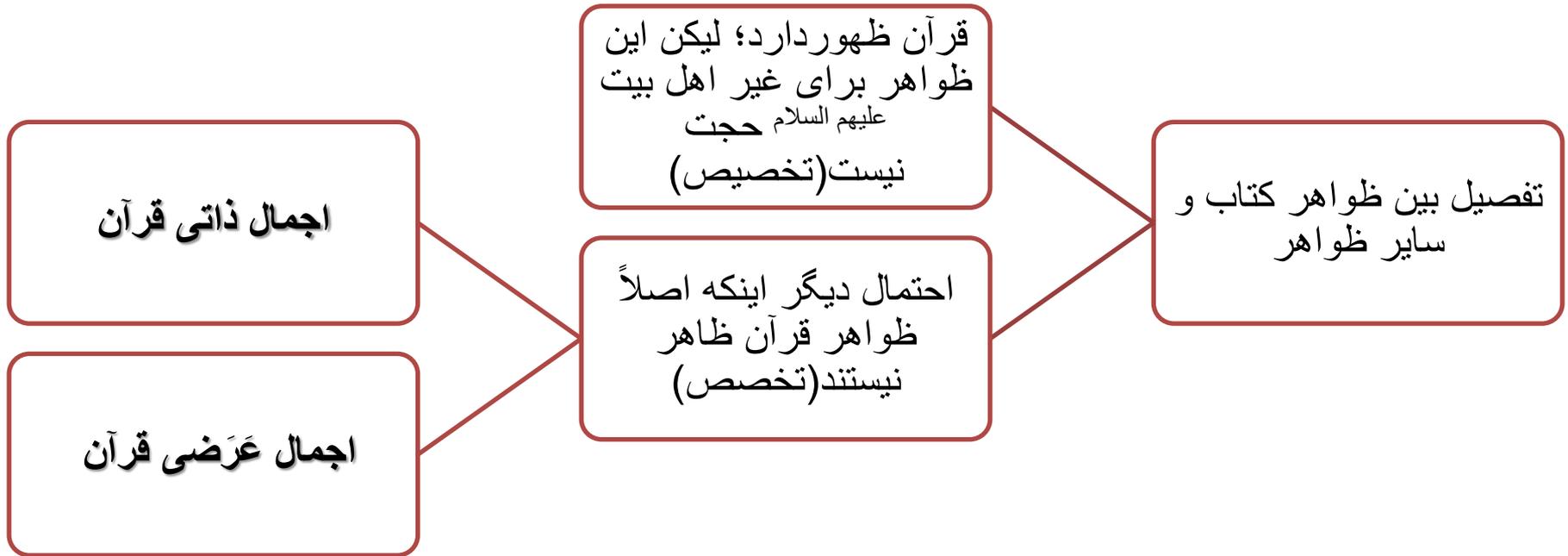
۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

قرآن ظهور دارد؛ لیکن این
ظواہر برای غیر اہل بیت
علیہم السلام حجت
نیست (تخصیص)

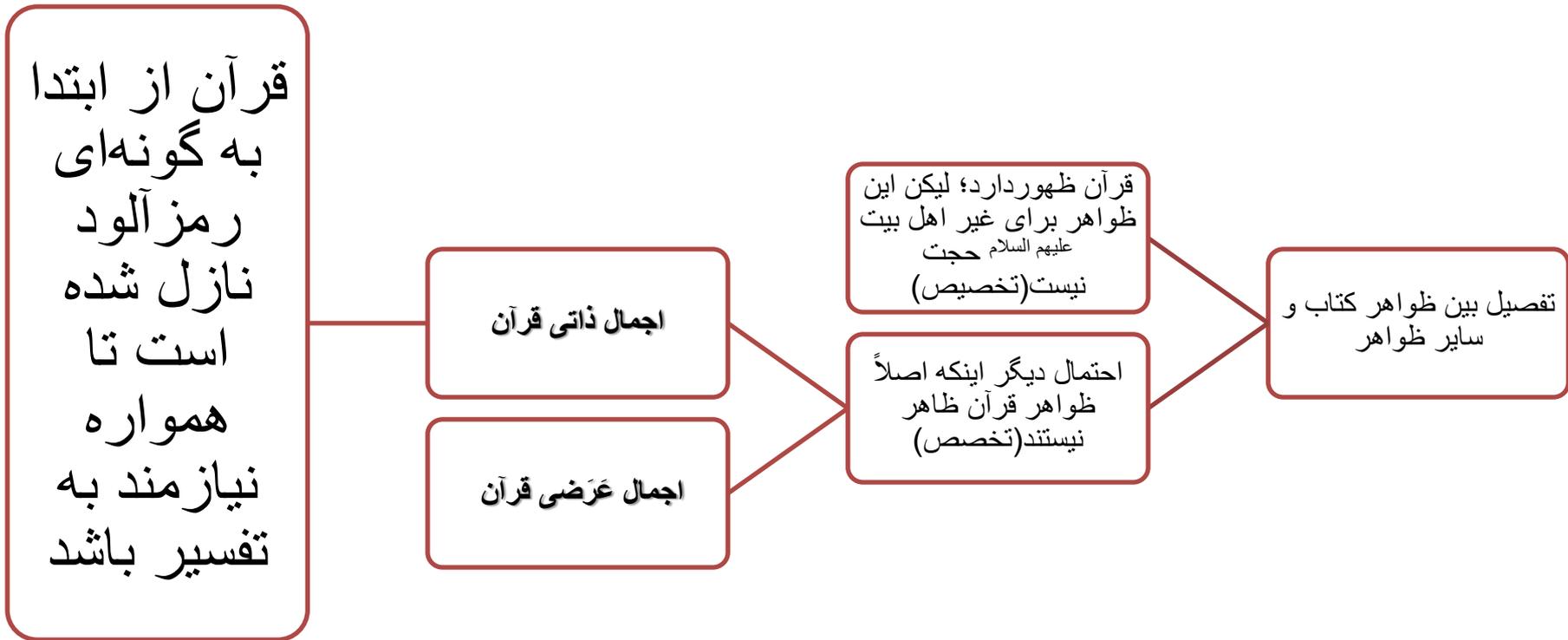
احتمال دیگر اینکه اصلاً
ظواہر قرآن ظاہر
نیستند (تخصیص)

تفصیل بین ظواہر کتاب و
سایر ظواہر

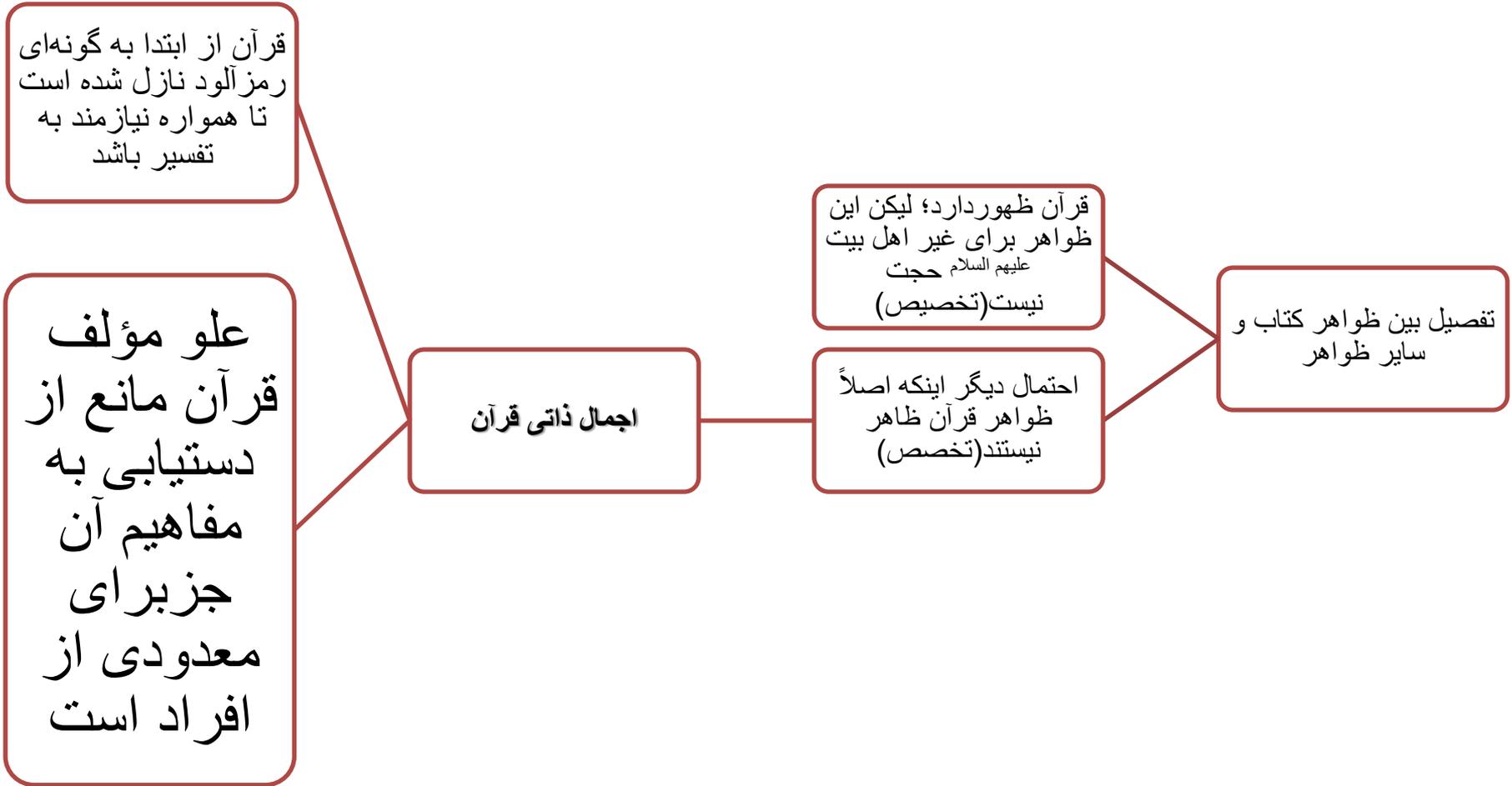
۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

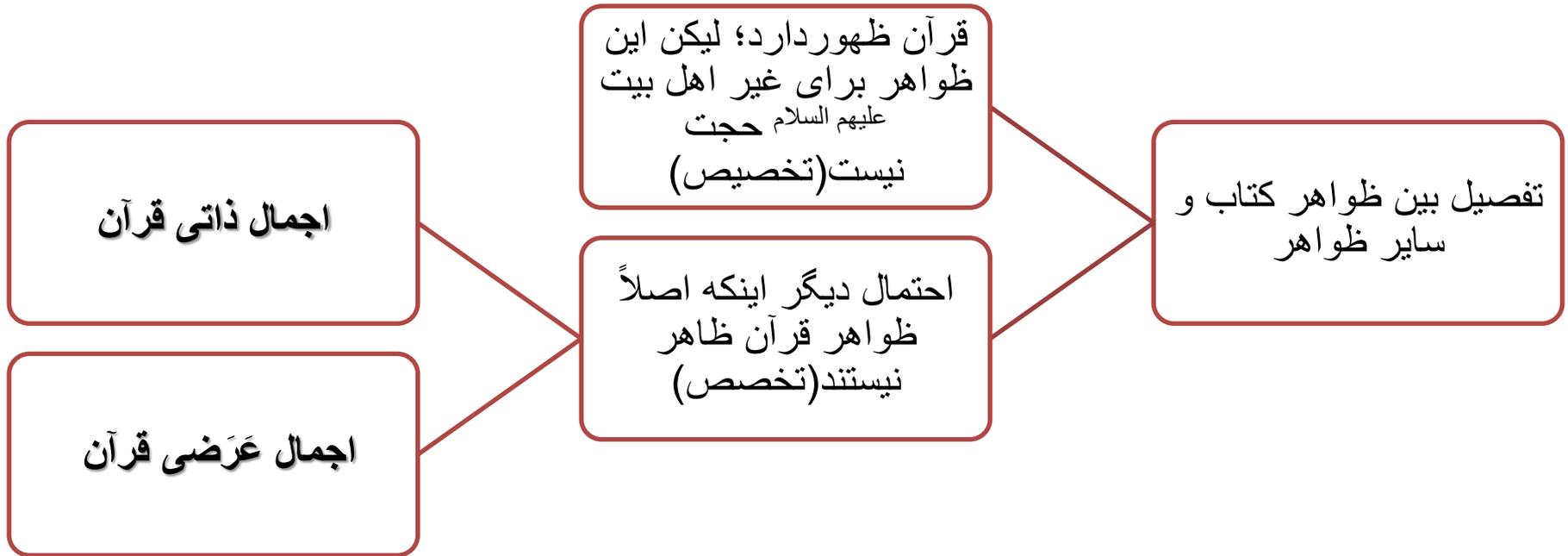
۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

قرآن ظهور دارد؛ لیکن این
ظواہر برای غیر اہل بیت
علیہم السلام حجت
نیست (تخصیص)

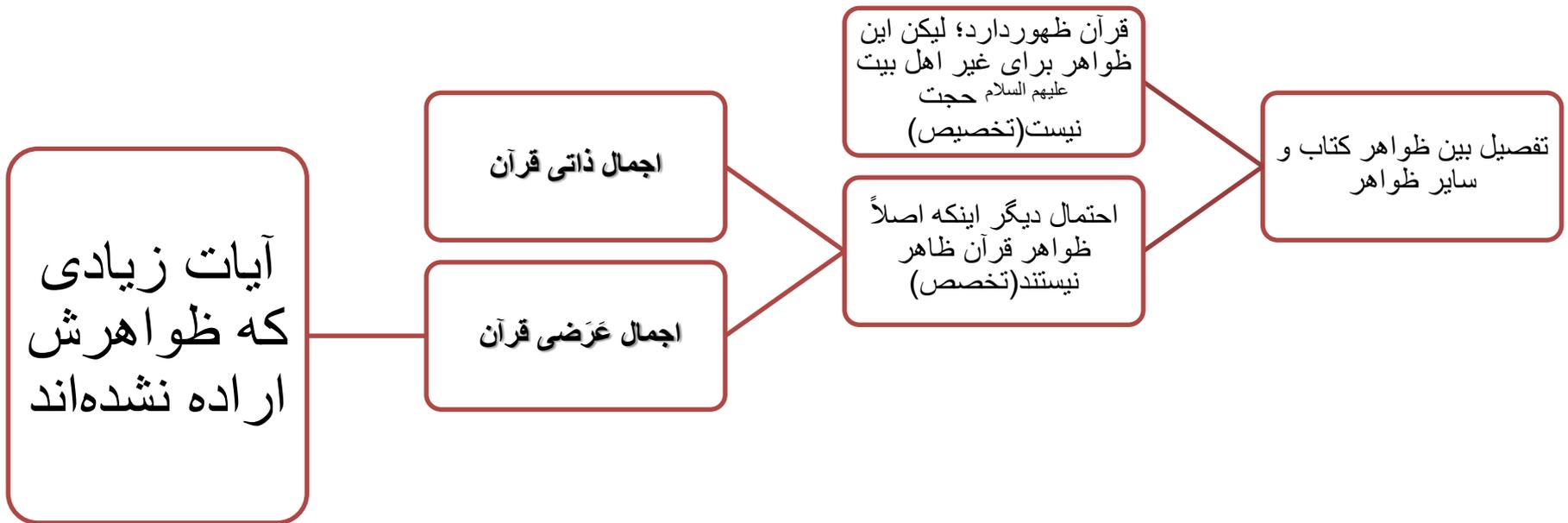
احتمال دیگر اینکه اصلاً
ظواہر قرآن ظاہر
نیستند (تخصیص)

تفصیل بین ظواہر کتاب و
سایر ظواہر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

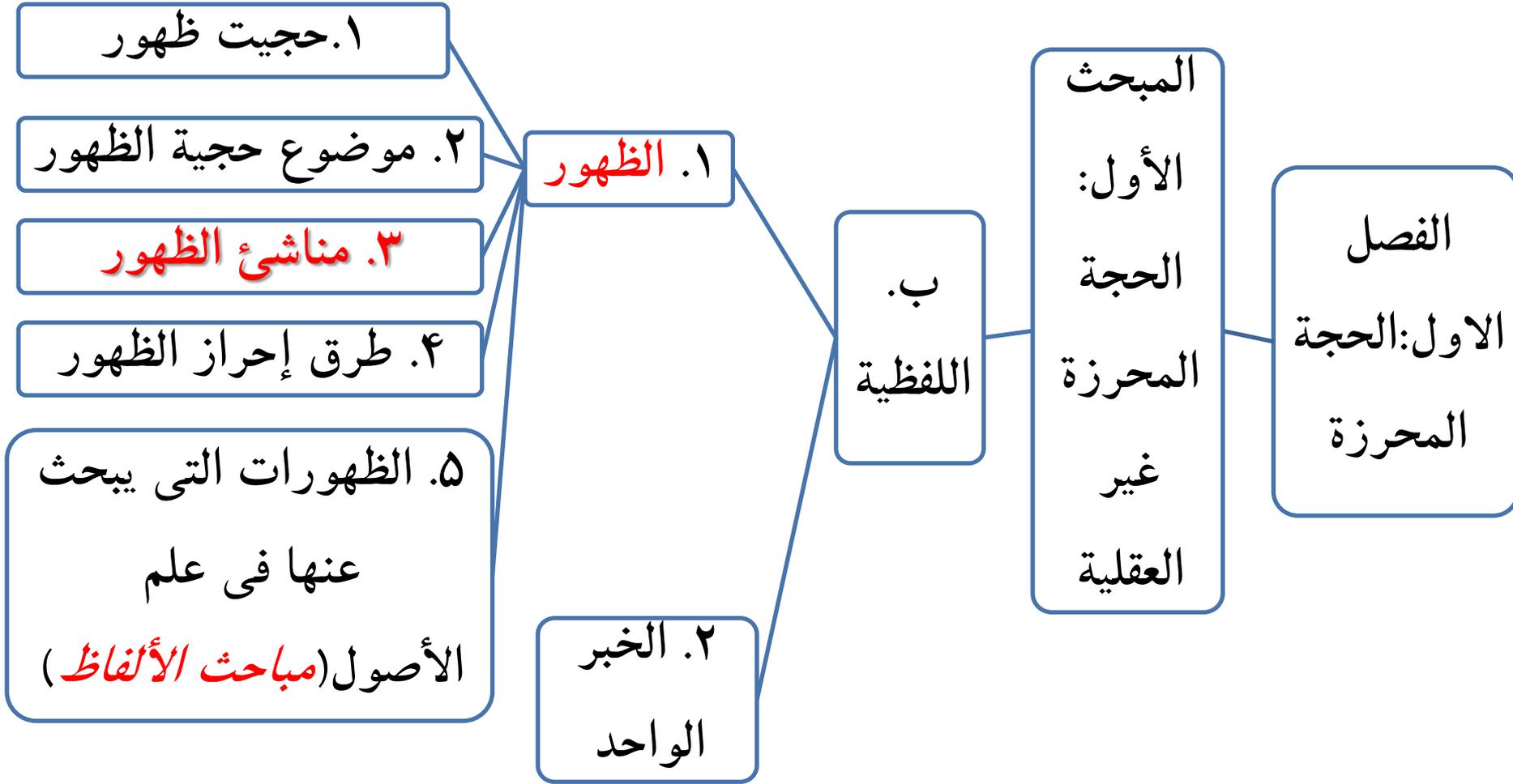
- تقریر دوم
- گفته‌اند اجمال قرآن عرضی است. آیات زیادی در قرآن هست که ظواهرش اراده نشده‌اند؛ نظیر مطلقاتی که تقیید شده‌اند و عموماتی است که تخصیص خورده‌اند. بنابراین نمی‌توان به ظواهر قرآن مراجعه کرد.

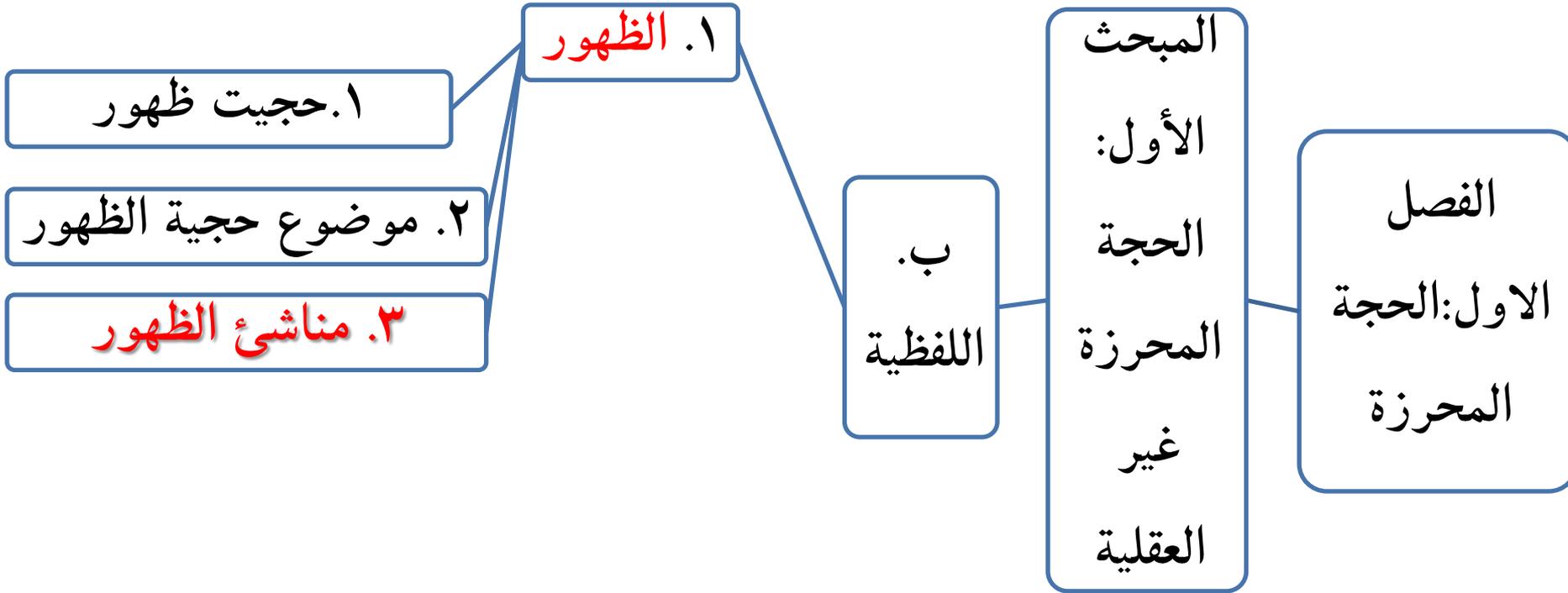
۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

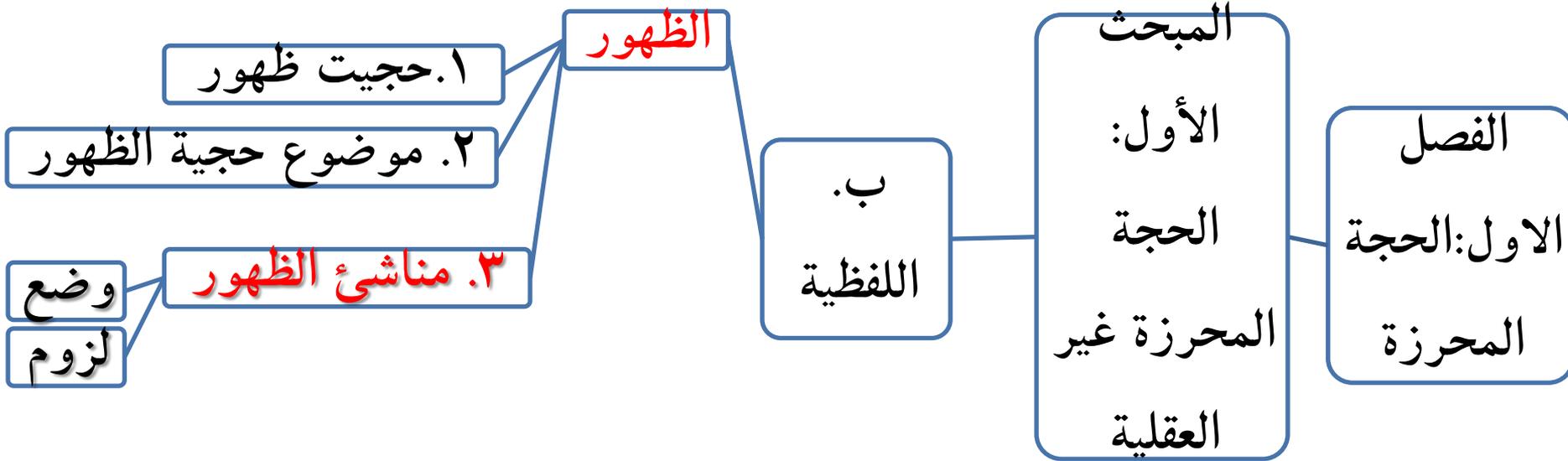
- پاسخ به تقریر دوم
- پاسخ این بیان روشن است. ما کہ می‌گوییم ظواہر قرآن حجت است یعنی ظواہر بعد از ملاحظہ ہمة چیزهایی کہ می‌تواند قرینہ‌ای بر مراد قرآن از مخصصات و مقیدات باشد، حجت است.
- این مخصصات و مقیدات می‌تواند در خود قرآن یا سنت وارد شدہ باشد.

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

- در بحث سنت ہم کہ می‌گوییم ظواہر کلمات اہل بیت علیہم السلام حجت هستند، بہ این معنا نیست کہ تا با ظاہر روایتی برخورد کردیم، می‌توانیم بہ آن استناد و عمل کنیم، بلکہ بعد از اینکہ صحت صدورش از طریق ارزیابی سندی ثابت شد، باید در جستجوی مقیدات، مخصصات و معارضات آن ظاہر باشیم.
- اگر چیزی نیافتیم، می‌توانیم بہ آن ظہور تمسک کنیم.

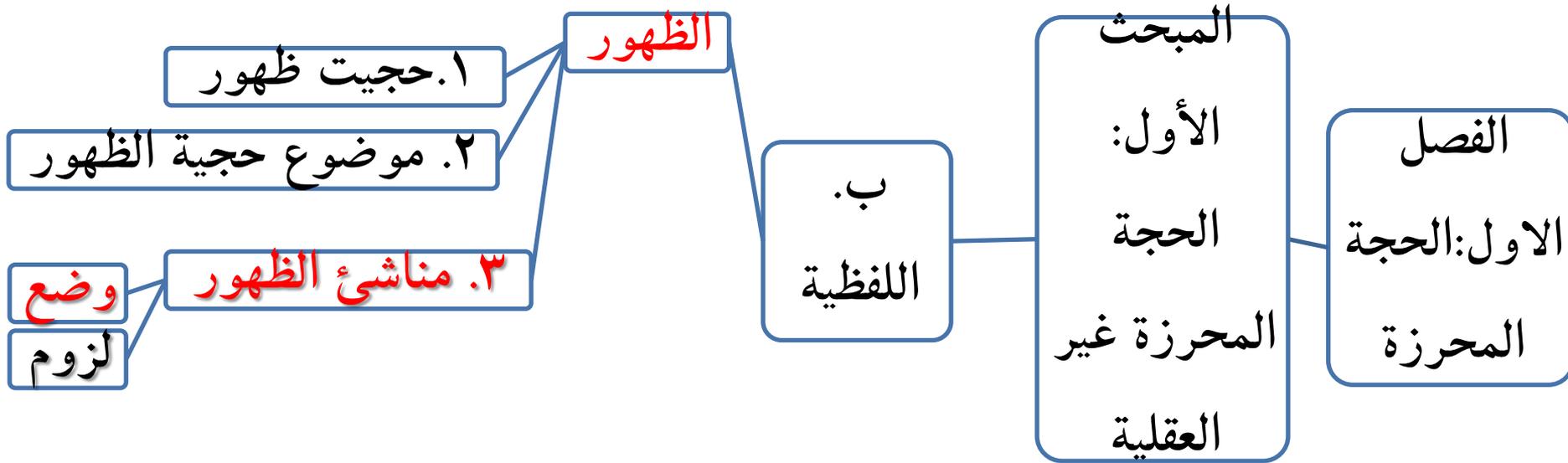

فصل هفتم: مناشیء ظهور

- فصل هفتم: مناشیء ظهور
- چه چیزهایی باعث می شود که یک لفظ در یک معنا ظهور پیدا کند؟
عوامل یا مناشیء ظهور عبارت است از:

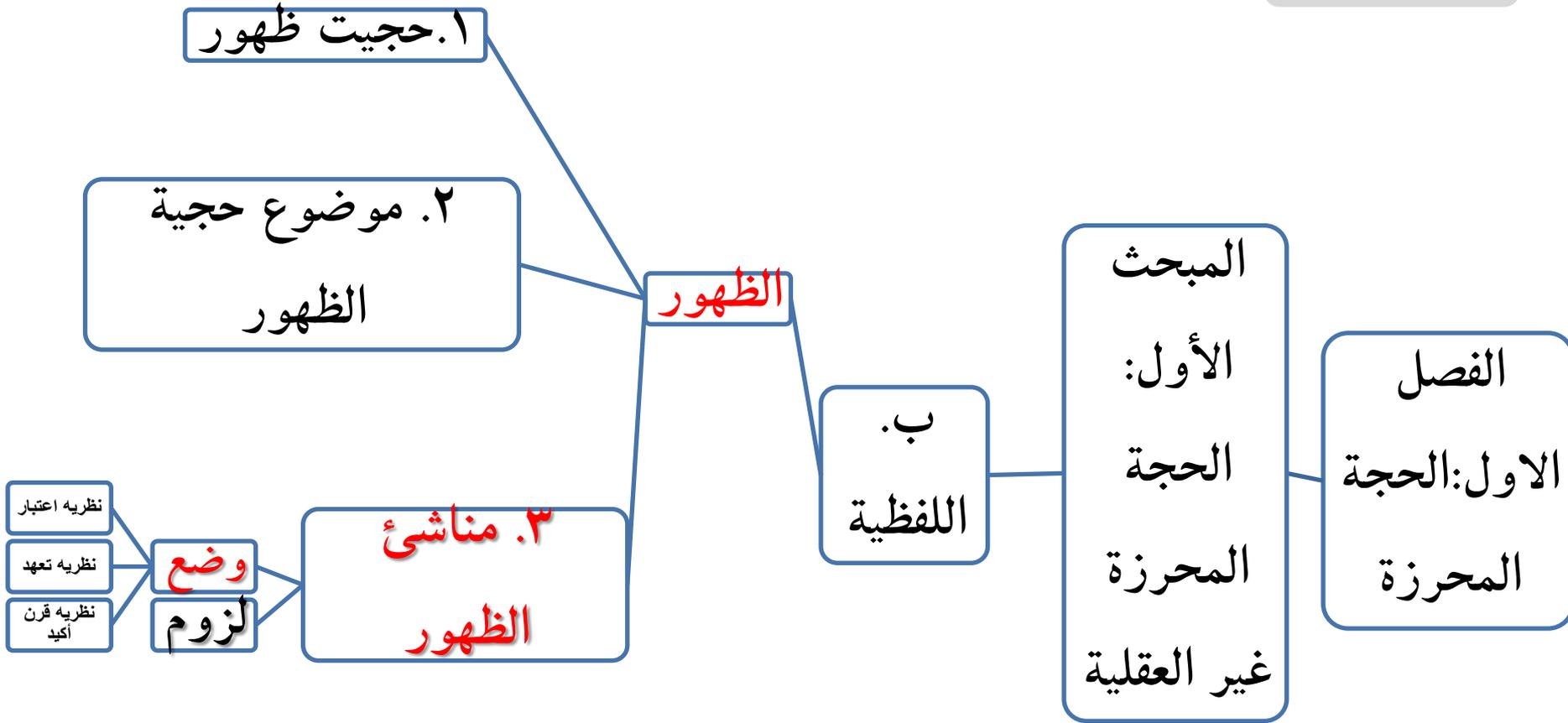

وضع یکی از مناشیء ظهور

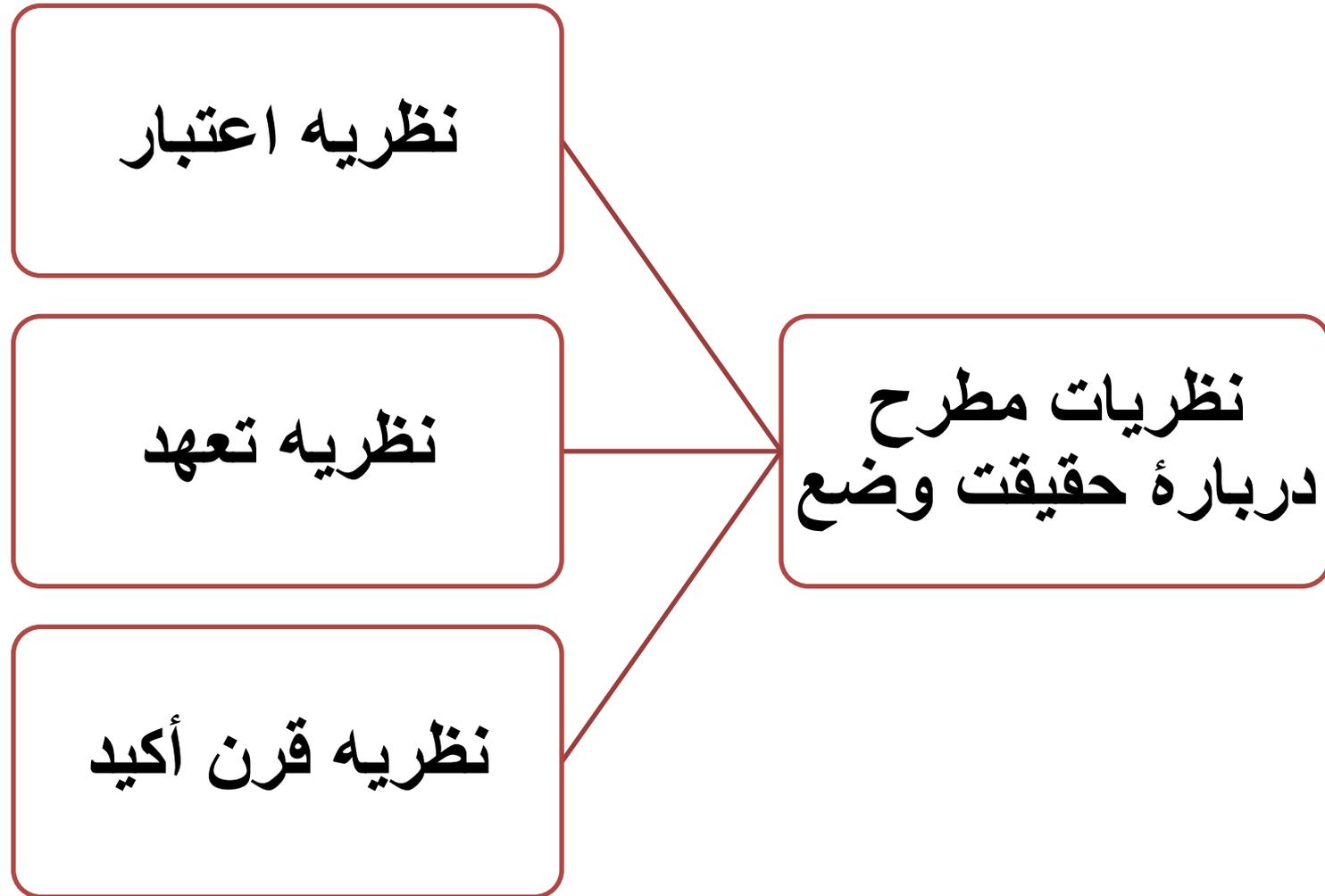
- ۱. وضع
- لفظ یک صوت خاص است که با ابزارهای خاصی توسط انسان ایجاد می‌شود و گاهی از آن تعبیر می‌کنند به صوت معتمد بر مخارج فم.
- معنا امری است که در ذهن ایجاد می‌شود.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- بین این دو فی حد نفسه ارتباطی نیست یا حداقل بین اکثر این آواها و مفاهیم ارتباطی نیست.
- عاملی که این ارتباط را ایجاد می‌کند وضع است.
- اصولی‌ها درباره وضع به خصوص در اصول متأخر مفصل بحث کرده‌اند.

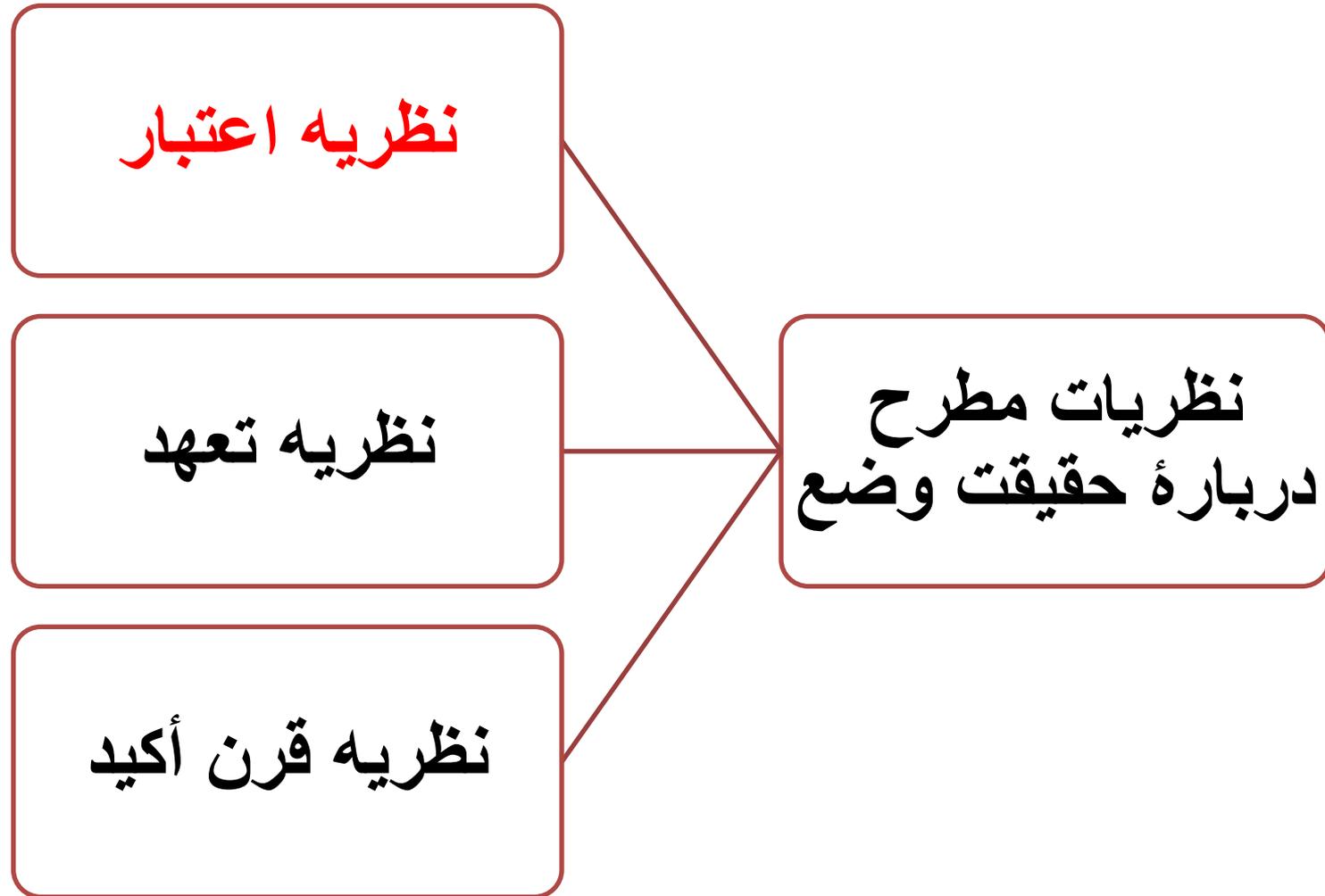
وضع یکی از مناشیء ظهور

وضع یکی از مناشیء ظهور

- نظریات مطرح درباره حقیقت وضع
- شهید صدر رضوان الله علیه مجموعه آراء درباره وضع را در سه رأی خلاصه کرده است:

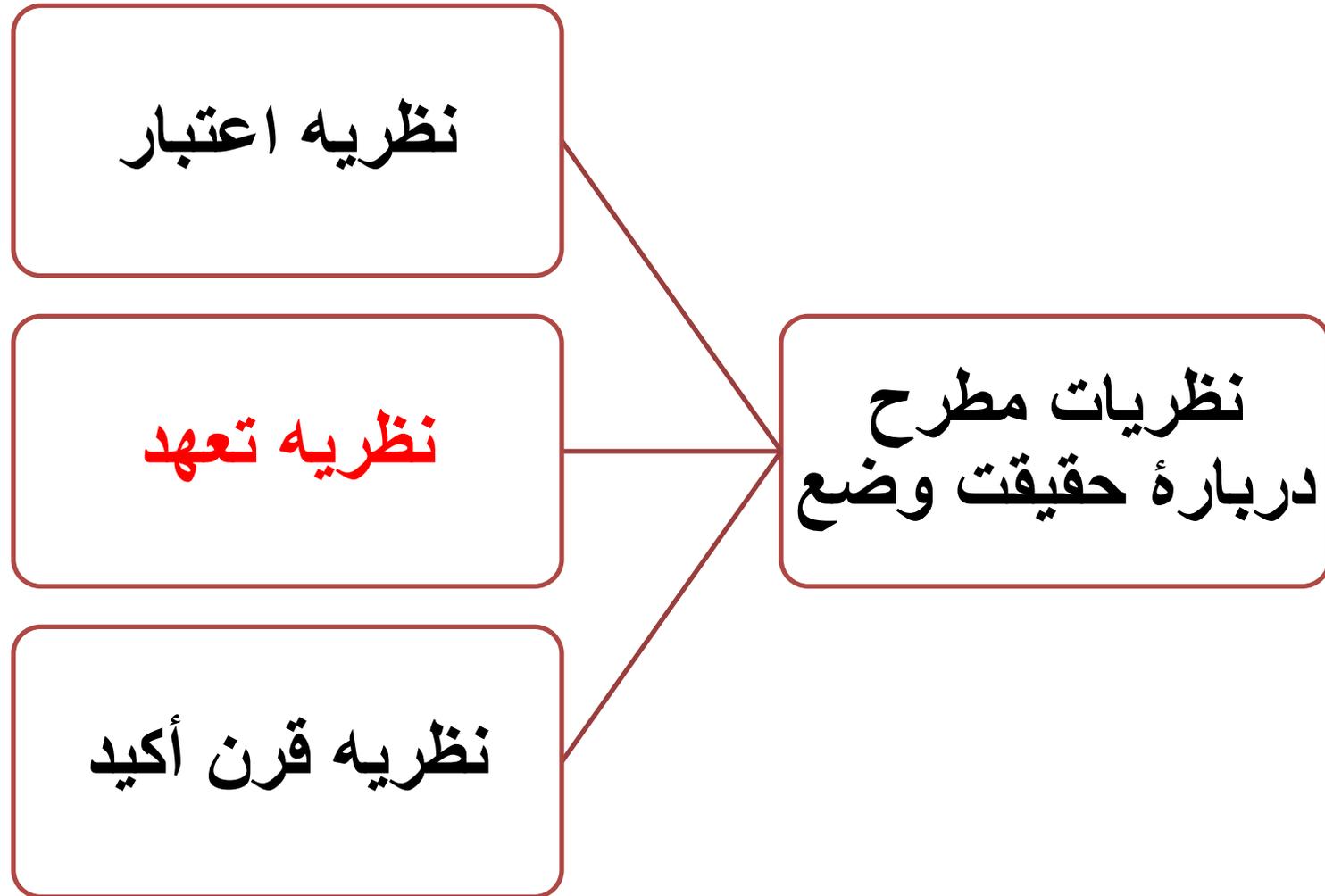
وضع یکی از مناشیء ظهور

وضع یکی از مناشیء ظهور

- نظریة اعتبار
- مشهور اصولی‌ها معتقدند وضع نوعی اعتبار و قرار داد است و بر اساس آن الفاظ برای معانی اعتبار می‌شوند. بنابراین هویت وضع از دیدگاه اکثریت اصولی‌ها اعتباری است. قرار داده شدن ترجمه فارسی کلمه وضع است. در فرآیند وضع، لفظ آب برای معنا و تصور آب وضع می‌شود نه خود آن مایع بی‌رنگ و بی‌بوی خارجی. با این اعتبار رابطه‌ای بین لفظ آب و معنای آن در ذهن برقرار می‌شود. به تعبیر صاحب کفایه رضوان الله علیه وضع عبارت است از نوعی اختصاص بین لفظ و معنا.

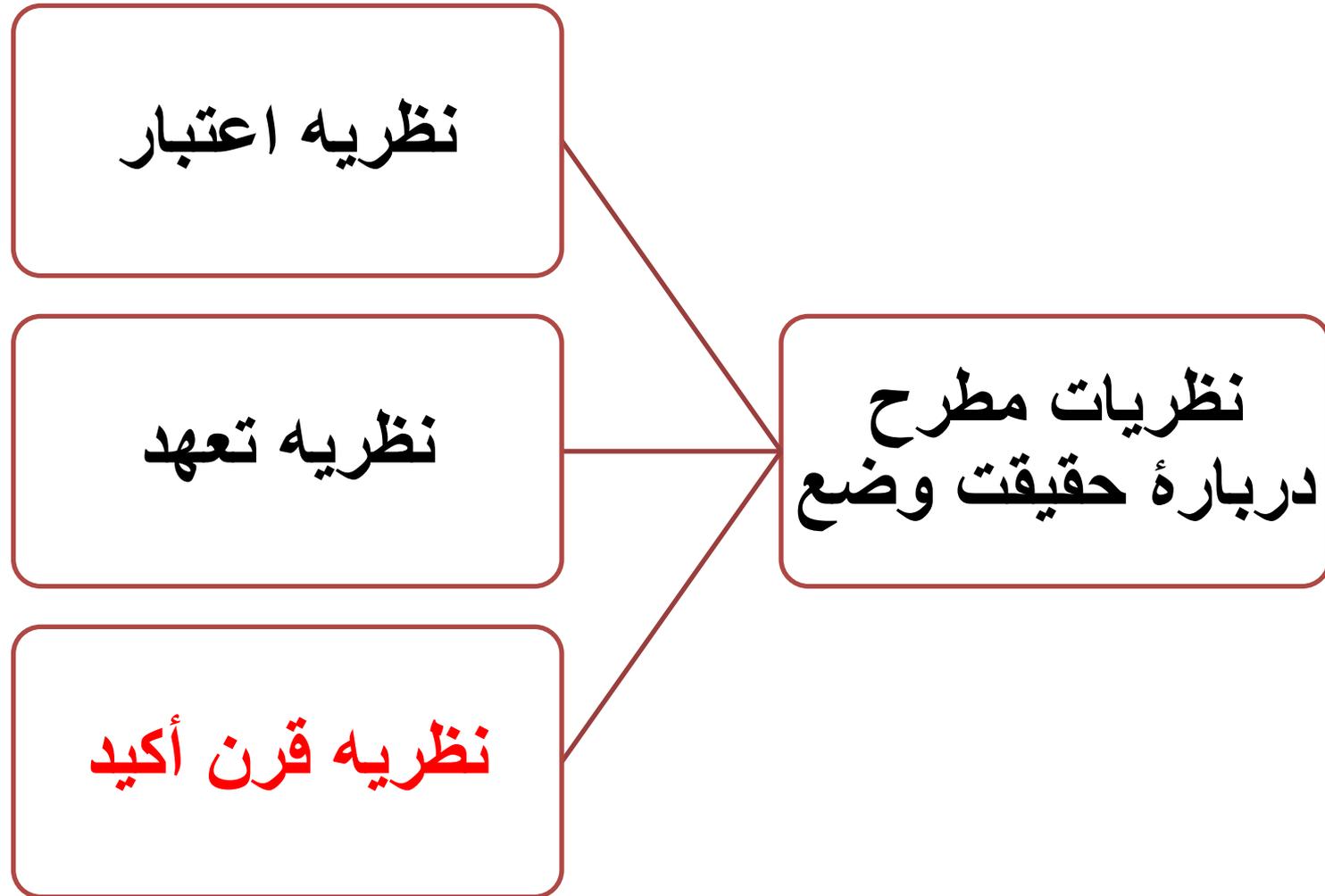
وضع یکی از مناشیء ظهور

وضع یکی از مناشیء ظهور

- نظریة تعهد
- برخی دیگر از اصولی‌ها مثل آیت الله حائری یزدی رضوان الله علیه و آیت الله خوئی رضوان الله علیه نظریة تعهد را برگزیده‌اند. بر اساس این نظریه، شخص متکلم تعهد می‌کند هرگاه لفظی را بر زبان جاری کرد، معنای خاصی را از آن اراده کرده باشد. در واقع بین دو رفتار که یکی ایجاد لفظ و دیگری اراده معنا با تعهد ارتباط برقرار می‌شود و ارتباط بین خود لفظ و خود معنا نیست.

وضع یکی از مناشیء ظهور

وضع یکی از مناشیء ظهور

- نظریة قرن اکید
- شهید صدر رضوان الله علیه معتقد است که ارتباط بین لفظ و معنا یک ارتباط حقیقی است. نه از سنخ اعتبار است که نظریة اول قائل است و نه از سنخ تعهد که در نظریة دوم مطرح است. حقیقت وضع یک ارتباط تکوینی بین تصور لفظ و تصور معنا است.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- در حقیقت در پی فرآیند وضع بین این دو تصور در ذهن یک رابطه واقعی پیدا می شود بدین صورت که از تصور لفظ به تصور معنای آن منتقل می شویم.
- ایشان معتقد است که این ارتباط واقعی در واقع همان بحثی است که پائولف، روان شناس روسی تحت عنوان نظریة انعکاس شرطی مطرح کرده است.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- او معتقد بود وقتی دو تصور در ذهن تقارن پیدا کردند، گاهی بین این دو تصور یک ارتباطی برقرار می‌شود که از یکی از این دو تصور به صورت قهری به تصور دیگر انتقال پیدا می‌یابیم. پائولف در آزمایش معروفش هر بار که به سگ خودش غذا می‌داد، زنگی به صدا درمی‌آورد.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- بعد از اینکه پائولف مدتی این کار را تکرار کرد، مشاهده کرد با به صدا درآمدن زنگ، بزاع دهان سگ شروع به ترشح می‌کند و آب دهانش جاری می‌شود. از این نتیجه گرفت که بین تصور صدای زنگ و تصور غذا در ذهن این سگ ارتباط برقرار شده است به گونه‌ای که با شنیدن صدای زنگ به تصور غذا منتقل می‌شود و در نتیجه با تصور غذا آب دهانش ترشح می‌کند و جاری می‌شود.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- بر اساس نظریة پائولف ارتباط بین این دو صورت یک امر تکوینی است و تابع ارادة ما و آن سگ نیست. اینکه این سگ بخواهد یا نخواهد نقشی در پیدایش این انتقال ندارد.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- این ساختار موجود در ذهن سگ را ما ایجاد نکرده‌ایم، ما فقط تقارن بین این دو تصور را ایجاد کردیم و وقتی که این دو تصور با هم به صورت مکرر تقارن پیدا کرد، این رابطه انتقال پدید می‌آید؛ مثل اینکه آهنی را حرارت می‌دهم و منبسط می‌شود. این انبساط بین آتش و آهن بر اساس یک قانونی است که اجرای شدن آن قانون دست من نیست و یک امر واقعی است. من فقط مصداقش را ایجاد کرده‌ام.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- پائولف مدعی است که در ذهن بشر یک قانونی وجود دارد که وقتی دو تا تصور با هم تقارن پیدا می‌کنند، بین آن دو رابطه‌ای پیدا می‌شود که از تصور یکی به دیگری منتقل می‌شویم؛ البته حقیقی در اینجا در مقابل اعتباری است نه در مقابل ذاتی.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- پائولف نمی خواهد بگوید که در ذهن همه سنگ‌ها بین صدای زنگ و تصور غذا ارتباط هست. پائولف می خواهد بگوید این ارتباط واقعی بین این دو تصور الآن در ذهن این سنگ خاص پیدا شده است و این ارتباط نتیجه قوانین حقیقی حاکم بر ذهن این سنگ بوده است.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- شهید صدر رضوان الله علیه همین نظریه را در وضع می پذیرد و می گوید در ذهن کسانی که با یک زبان آشنا هستند بین الفاظ و معانی آن یک ارتباط واقعی پیدا شده است و این ارتباط واقعی بر اساس قوانین موجود در ذهن ما شکل می گیرد؛ به عبارت دیگر خداوند تبارک و تعالی ذهن من را طوری ساخته است که وقتی دو صورت ذهنی که هر دو امری عینی هستند با همدیگر به یک شکل خاصی تحقق پیدا کردند، بین آن دو در ذهن من واقعاً ارتباطی پیدا می شود بدین گونه که من از یک صورت منتقل به صورت دیگر می شوم.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- شهید صدر رضوان الله علیه این نظریه را قرن اکید (تقارن شدید) می نامد و علتش هم این است که وی توجه دارد که ادعای پائولف این نیست که هر دو چیزی که با هم تصور شوند، بینشان ارتباط برقرار می شود، بلکه بعضی از موارد است که این تقارن باعث می شود که از یکی به دیگری منتقل بشویم و آن موارد در جایی است که این تقارن به صورت مؤکد باشد.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- بحوث فی علم الأصول، ج ۱، ص ۷۲ - ۸۳.
- کفایة الأصول، ص ۹.

وضع یکی از مناشیء ظهور

- . حائری الیزدی، عبد الکریم، درر الفوائد، ۳۵.
- . الخوئی، السید ابوالقاسم، دراسات فی علم الأصول (تقریر: السید علی هاشمی الشاهرودی)، ج ۱، ص ۳۱.
- . این نظریه به نظریه آقای خوئی رضوان الله علیه معروف شده است؛ لیکن این نظریه قبل از ایشان مطرح شده است و گویا حتی قبل از مرحوم آقای حائری هم بعضی از معاصرین مرحوم آخوند رضوان الله علیه همین نظریه را مطرح کرده بودند. بنابراین آقای خوئی رضوان الله علیه صرفاً این را برگزیده‌اند. از آنجا که علمای نجف در بسیاری از موارد از آراء علمای دیگر خبر نداشتند، فکر کردند که ایشان این نظریه را ابداع کرده‌اند حتی خود شهید صدر رضوان الله علیه هم دائم آن را به عنوان نظریه آقای خوئی رضوان الله علیه مطرح می‌کند.